

**ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ**

СРЕДНОСРОЧНА МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПРОГНОЗА ЗА ПЕРИОДА 2023-2025 г.

Разработената макроикономическа прогноза¹ на Института за икономически изследвания при Българската академия на науките (ИИИ при БАН) се основава на допускания относно икономическото развитие в средносрочен план (до 2025 г.) по отношение на международните цени и външното търсене, както и на заложените икономически политики на правителството, очертани в Средносрочната бюджетна прогноза за периода 2023-2025 г. Макроикономическата прогноза на ИИИ при БАН е изготвена въз основа на макроикономическа информация, налична към 28 април 2023 г.

Прогнозата за макроикономическата рамка е изготвена на основата на структурен модел, включващ основните макроикономически показатели. Симулациите са направени при следните по-важни допускания:

- Очаква се забавянето на глобалната икономическа активност да продължи, като този процес ще се наблюдава преди всичко в развитите икономики и в по-слаба степен в развиващите се страни.
- Въпреки отслабването на инфлационния натиск (особено по отношение на енергоресурсите), инфлацията ще остане относително висока, като централните банки на страните от G-7 ще продължат да провеждат рестриктивна парична политика в краткосрочен план.
- Военният конфликт в Украйна ще продължи, като във втората половина на 2023 г. е възможна ескалация. Санкциите, наложени върху Русия и Беларус, ще продължат да действат, като е възможно да бъдат засилени.
- Цените на основните енергоресурси ще останат високи в сравнение със средните стойности за предходния тригодишен период, но с тенденция към плавно намаление.
- Преобладаващата част от държавите-членки на ЕС ще навлязат в рецесия през 2023 г., което ще потисне външното търсене на България и темповете на износ ще спаднат, като това най-силно ще се почувства през първата година на прогнозния период. На това ще противодейства производството и износът на военна продукция и електроенергия, което ще продължи през 2023 г., а вероятно и в следващите години.
- Финансовите потоци към страната ще се определят основно от средствата по оперативните програми и от пакета програми, свързани с европейските фондове за възстановяване и устойчивост.
- Икономическата активност ще продължи да е потисната, за което ще съдейства както нестабилната външна среда, така и продължаващата политическа криза в страната. Ускоряване на икономическото развитие може да се очаква след 2023 г., когато ще се почувства ефектът от усвояването на средствата, отпуснати по линия на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ). Темповете на икономически растеж обаче ще останат ниски (особено в началото на прогнозния период) и няма да надхвърлят рамките на потенциалния растеж.
- Ако няма нов шок върху енергийните цени, икономиката ще навлезе в период на дезинфлация, но процесът ще бъде по-скоро бавен. Маастрихтският критерий за инфлацията е слабо вероятно да бъде постигнат в рамките на прогнозния период.

¹ Представената прогноза е част от Годишния доклад на Института за икономически изследвания при БАН за 2023 г., който предстои да бъде публикуван.

- Сериозна неяснота съществува по отношение на пазара на труда. Не се очаква осезаемо повишаване на безработицата, въпреки нарастването на заплащането на труда през последните месеци. Това до голяма степен се обяснява с влошаващата се демографска ситуация в страната, а не толкова с икономическата активност. Това състояние на пазара на труда обаче е неустойчиво.
- Бюджетният дефицит ще е в силна зависимост от политическата ситуация. Фискална консолидация и изпълнение на Маастрихтския критерий за бюджетния дефицит ще са възможни само при постигане на политическа стабилност. Продължаване на действието на приетите компенсационни механизми и нагласите за по-нататъшни увеличения на минималната работна заплата и пенсиите няма да позволят на икономиката да постигне балансиран бюджет за целия прогнозен период. Публичният дълг вероятно ще достигне нива от около 30% от БВП в края на периода, но това едва ли ще окаже съществено влияние върху икономическата активност и инфлацията.
- Предвид липсата на политически консенсус, резки промени в данъчната политика не се очакват. Прогнозата е направена при запазване на заложените в Средносрочната фискална рамка параметри и политики, по-конкретно за:
 - липса на съществени промени в данъчната система;
 - усилия за фискална консолидация във връзка с очакваното приемане на страната в еврозоната през последната година от прогнозния период.
- Политиката на Българската народна банка (БНБ) за увеличаване на задължителните минимални резерви не се очаква да окаже сериозен ефект върху инфлационните процеси в страната, но би се отразила в известно забавяне на темпа на кредитиране.

Макроикономическа прогноза на ИИИ при БАН за периода 2023-2025 г.

	Предварителни данни	Прогноза		
	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.
Реален сектор				
Икономически растеж (%) - темпове на прираст по компоненти:	3.4	1.7	3.4	3.1
Частно потребление (%)	4.8	3.6	3.6	3.5
Публично потребление (%)	6.5	5.4	5.4	5.0
Бруто образуване на основен капитал (%)	-4.3	5.5	4.8	5.5
Износ на стоки и услуги (%)	8.3	2.3	5.7	6.7
Внос на стоки и услуги (%)	10.5	5.4	6.1	7.3
Динамика на цените				
Средногодишна инфлация по ХИПЦ (%)	13.0	9.0	4.0	2.7
Дефлатор на БВП (%)	15.1	11.7	4.2	3.5
Пазар на труда				
Коефициент на заетост (15-64 г.)	70.8	71.0	71.1	71.1
Коефициент на безработица (15-64 г.)	4.3	4.0	3.9	3.9
Нарастване на работната заплата (%)	12.8	11.6	6.6	5.7
Външен сектор (% от БВП)				
Текуща сметка	-0.7	-0.8	0.3	1.2
Търговски баланс	-5.8	-3.3	-2.3	-1.3
Капиталова сметка	0.9	0.9	1.3	1.4
Финансова сметка (вкл. вал. резерви)	5.5	3.3	2.5	2.5
Преки чуждестранни инвестиции в страната	3.6	3.3	3.4	3.6
Брутен външен дълг	52.5	50.6	51.9	53.3
Финансов сектор (годишно изменение, %)				
Паричен агрегат МЗ	13.2	11.2	8.7	7.8
Кредити към нефинансов сектор	12.1	5.3	6.8	6.2
Фискален сектор (% от БВП)				
Бюджетни приходи	39.2	36.4	36.5	36.7
Бюджетни разходи	40.0	40.2	39.5	39.7
Бюджетен баланс (на касова основа)	-0.8	-3.8	-3.0	-3.0
Дълг на сектор "Централно управление"	22.4	23.6	25.5	27.1

Предвид неблагоприятната външна и вътрешна икономическа обстановка, реалният растеж на БВП ще намалее до около 1.7% през 2023 г. Високата инфлация през последните две години означава, че още през 2024 г. БВП в номинално изражение ще надхвърли 200 млрд. лв. До края на прогнозния период растежът плавно ще се възстанови до средните нива от преди пандемията.

Вътрешното търсене ще намалее в началото на прогнозния период, но постепенно ще се възстановява. Динамиката на потреблението ще се определя от нарастването на работните заплати, умереното повишаване на заетостта и слабия, но все пак положителен растеж на кредитната активност в страната, който допълнително ще бъде забавен от предприетите от Българската народна банка мерки за повишаване на задължителните минимални резерви в страната. За целия прогнозен период приносът на външното търсене за икономическия растеж ще остане отрицателен.

В средносрочен план икономическият растеж в България ще остане от порядъка на 3.0-3.5% годишно. Нарастването на инвестициите ще се определя основно от напредването на програмния период и очакванията за ускорено усвояване на европейски средства в България, най-вече по линия на НПВУ.

За целия прогнозен период инфлацията ще бъде по-висока от обичайната през последните години. Причините са до голяма степен предизвикани от външни фактори. Някои противоречиви решения в областта на икономическата политика (провеждане на мерки, несъобразена с реалните финансови възможности на страната) също допринасят за по-високия темп на инфлацията в сравнение със средните стойности за държавите-членки на Европейския съюз. Високата инфлация и заявеният стремеж към фискална консолидация ще се отрази негативно върху покупателната способност на домакинствата, което ще доведе и до относително по-слаб растеж на потреблението. Инфлацията също така води до по-високи производствени разходи, което в съчетание с общата икономическа несигурност, вследствие на несигурността на външната среда, ще доведе до потисната инвестиционна активност, чиято динамика ще се определя до голяма степен от публичните капиталови разходи. През втората половина на прогнозния период се очаква възстановяване на вътрешното търсене, основаващо се на комбинацията от реално повишение на доходите и намаляване на инфлационния натиск.

През прогнозния период заетостта в страната ще продължи да се определя от темпа на икономически растеж при ограниченията, зададени от демографската ситуация. На този етап не се отчита промяна в предлагането на труд, породено от бежанската вълна от Украйна. Основанията са свързани с това, че близо една трета от бежанците са под трудоспособна възраст, а останалата част (поне засега) не демонстрират желание за трайно установяване в страната. Безработицата се очаква да остане на същите нива, дори леко да намалее. Очакванията са динамиката на заплащането на труда да остане положителна в реално изражение, но по-ниска от предходните години.

Външният сектор няма да има съществен принос към икономическия растеж през следващите години. За настоящата 2023 г. се очаква дефицитът по текущата сметка на платежния баланс леко да намалее, основно поради действието на ценовите фактори (условията на търговията се очаква леко да се подобрят), но през целия период търговският баланс ще бъде отрицателен.

Предвид цялостната макроикономическа картина, кредитирането в икономиката (както по отношение на домакинствата, така и по отношение на фирмите) ще се забави в началото на прогнозния период поради отрицателното въздействие на по-високите лихвени проценти при тенденция към плавно покачване в следващите години. Доколкото повечето търговски банки в страната поддържат значително над изискуемия минимум резерви, се очаква слаб ефект от последните промени в паричната политика на БНБ, като ефектът върху паричното предлагане в страната е силно зависим от реакцията на населението по отношение на наличните пари.

Външни и вътрешни ограничители на растежа и рисковете

Рисковете от възможна ескалация на конфликта между Русия и Украйна и евентуалното му прерастване от локален в глобален едва ли могат да се надценят. Последниците ще бъдат от такова естество, че ще обезсмислят каквито и да било прогнози, поради което няма да бъдат разглеждани. Затова тук се обръща внимание само върху друг вид ограничения и рискове:

- Вече три години страната се намира в условията на политическа криза и невъзможност да се сформира стабилно редовно правителство. Поредицата от предсрочни избори вече дават отражение върху финансовата стабилност, а натискът върху фискалната политика се увеличава. Невъзможността да се оформи консенсус по важни за страната въпроси застрашава изпълнението на вече поети ангажименти, в т.ч. и по НПВУ. Ако тази ситуация продължи, може да се очаква по-висок бюджетен дефицит и по-голяма нужда от външно финансиране. В такива условия членството в еврозоната би се отложило.
- Външната среда ще остане по-скоро неблагоприятна с риск от допълнително влошаване, ако не се намери начин за бързо разрешаване на военния конфликт между Русия и Украйна и продължат търговските спорове между САЩ и Китай. Забавянето на растежа в еврозоната е факт, но не е напълно сигурно, дали това ще е аргумент Европейската централна банка да забави политиката си на повишаване на лихвените проценти. Предвид инфлационната динамика следването на предначертаната политика към тяхното плавно покачване е вероятно.
- Вътрешното търсене, което в последните две-три години се очерта като основен фактор на икономическия растеж, е малко вероятно да нараства със същите темпове, както преди пандемията от COVID-19. Повишаването на покупателната способност ще бъде ограничено от по-бавния растеж на новите работни места и по-високата инфлация.
- Икономиката на практика е постигнала (или е съвсем близо до) пълна заетост, което означава, че разкриването на нови работни места ще намали драстично влиянието си върху темповете на икономически растеж. Всяко открито ново работно място ще е за сметка на намаляване на безработните лица и увеличаване на коефициента на заетост в групата на населението в пенсионна възраст. Това обаче има естествени граници, които са почти достигнати. Възможни са решения и с привличане на работна сила отвън, но политическата обстановка в страната едва ли ще позволи такъв ход.
- Рисковете, свързани с инфлацията, са несиметрични и определено са във възходяща посока. До неотдавна България бе по-скоро „вносител на инфлация“, но през последните две години осезаемо влияние върху инфлационната динамика вече има експанзионистичната фискална политика. Тук въздействие ще оказва не само нестабилната икономическа среда, но и натрупаната в предишните години свръхликвидност и нарастващата публична задлъжнялост, водещи до по-високи инфлационни очаквания.
- В по-оптимистичен план, бързото разрешаване на военния конфликт в Украйна и активизирането на програмите, свързани с европейските фондове, могат допълнително да ускорят икономическия растеж, но вероятността за такова развитие е по-скоро ниска.